

קונטרס
מסע הבוחר

מחקר עיוני במהות הבחירה חפשית והשלכותיה בחיי היום יום

פתח דבר

בעז"ה הנני בזה להוציא קונטרס "מסע הבוחר - מחקר עיוני במהות הבחירה חפשית והשלכותיה בחיי היום יום".

מטרת הקונטרס, לפרוש לפני הקורא דרך סלולה להבנת הכוח הגרעיני המונח בחיקו תמיד, מאין הוא בא, איה מקומו, ואיך להביאו מן הכח אל הפועל.

ברצוני כאן להודות מקרב ולב עמוק להוריי ומוריי קרוביי חבריי וידידיי שעזרו ותמכו לי בכתיבת דפים אלו, ובפרט לידידי הרה"ת **יצחק שי' איזאווי**, שעמד לימיני והעניק יסודות לגשת אל סוגיא נפלאה זו.

וכן לידידי הת' **מנחם מענדל** (בהרש"ז) הלוי שי' **סגל**, שידיו רב לו בכל חלקי התורה, וישב איתי שעות ארוכות לברר וללבן כל הדבר הקשה שהבאתי אליו.

וכן לידידי ש"ב הת' **מנחם מענדל** (בהר"ח) שי' **קפלן** שעבר על כל הכתוב כאן, ובעינו החדה העיר לי מאות הערות ותיקונים.

וכן לידידי הת' **שניאור זלמן לייב** הכהן שי' **שטאק** שעסק בעיצוב הקונטרס והכנתו לדפוס.

כן בקשתי שטוחה לכל מי שיש לו הערות והארות על כל הנכתב כאן, לפנות אלי דרך טלפון (1-248-470-9380) או אימייל (mendelc12345@gmail.com) ע"מ ליזכות בהם את הרבים.

ועז"ז באתי על החתום,

ישראל אריה ליב (אריק) בהרמ"מ שם-טוב.

יום הבהיר י' שבט תשפ"ו.

מסע הבוחר

תוכן העניינים:

3.....	פתח דבר.....
5	פרק א': שני גויים בבטנך.....
	מציג את הפיצול בזהות האדם, המעורר את השאלה המייסרת:
9	פרק ב': מיהו הבוחר?.....
	מזהה את השכל כמדרגה הראשונה המאפשרת לאדם להתעלות מעל מדותיו.
17.....	פרק ג': האדם אין, ובחירה מניין?.....
	מציב את הקושיא הגדולה המאיימת לבטל את מושג הבחירה.
22.....	פרק ד': סיבת הסיבות.....
	מנסה לאתר מקור "סיבת הסיבות" שאינה כפופה לשום גורם חיצוני.
25.....	פרק ה': ועצם - לא תשברו בו!.....
	מנסה לשווא לתאר שום תיאור על עצמותו ית' - מקור כל תואר וגדר.
32.....	פרק ו': ואוהב את יעקב.....
	מבאר בחירת העצם ככח הנובע מהבוחר עצמו ללא טעם שכלי, ובכך יוצר קשר עצמי עם הנבחר.
38.....	פרק ז': ראיון עם תא מן הגוף.....
	משתמש במשל ביולוגי לבאר איך בחירה זאת משתקף בעולמו של הנבחר.
47.....	פרק ח': כח הבחירה ושטח הבחירה.....
	מבאר את הצורך בעולם המוגבל כ"שטח הבחירה" שבו אהבת ה' הופכת מ"אוצר גנוז" ל"חיבה ניכרת".
54.....	פרק ט': בשדה הקרב.....
	מוריד את כח הבחירה אל לוח השחמט של החיים, שבו המלחמה מול היצר היא הכלי היחיד לגילוי תוקף העצם.
	עיונים לפרק ב': לא הוכנס למהדורה זו
	מבאר כח הבחירה כפי שמשתקף בג' מוחין: חכמה בינה ודעת.
61.....	אחרית דבר.....

פרק א' - שני גויים בבטנך.

"ראה נתתי לפניך את החיים ואת הטוב, את המות ואת הרע... ובחרת בחיים!"

מה הם ב' האפשרויות האלו; חיים ומוות?

ועוד, מה שייך על זה ציווי? הלא אפילו בהמה יודעת שלא לקפוץ אל האש והיא לא תמות²; והתורה, שהיא חכמתכם ובינתכם, צריכה לצוות שלא לבחור במוות!?

ולאידך, אם מאיזו סיבה קיים בן אדם שרוצה במוות, מה יועיל על כך הציווי של "ובחרת בחיים"? אם כבר אינו חפץ בתורת חיים, לא ירצה גם בציוויה...

(ואדרבה, בזה שיבחור היפך הוראת התורה יתמלא אז רצונו, ונמצא חוטא נשכר!)

עוד זאת, שגם כל ענין הציווי בזה תמוה: הרי כל עניין הבחירה הוא שהאדם עצמו מדעתו וברצונו בוחר בין זה לזה, ואם התורה מורה³ לו במה לבחור; הליזה בחירה ייקרא?

ונשמות אני עשיתי...

אך הנה ידוע⁴ "דלכל איש ישראל.. יש.. שתי נפשות. נפש אחת מצד הקליפה וסטרא אחרא... ונפש השנית בישראל היא חלק אלוקה ממעל ממש"

גברא אגברא קא רמית?

אמנם, הא גופא צריך ביאור, מהי הפירוש שתי נפשות? האומנם יעלה על הדעת שנמצאים ב' אנשים בתוך כל א'?

כלומר; באם א' נקם בשונאו ושרף את ביתו, יבוא למחרת ויטען בבית דין "הרי מעשה הקלקול בא אך ורק מצד נפשי הבהמית המלאה

(1) נצבים, ל, טו-יט.

(2) ראה סמ"ע לשו"ע חו"מ רסשפ"ג.

(3) ראה פרש"י נצבים שם: "...ומעמידו על חלק היפה ואומר לו את זה ברור לך".

(4) תניא פ"א-ב (בשם עץ חיים שער נ' פ"ב).

מסע הבוחר

מדות רעות כרמון, אך השומר אחי
אנכי? בבית דין נמצאת כעת רק
הנפש האלקית החפה מפשע..."
ומובן שסברא כזו עוקרת כל דיני
התורה!

הנפש מהי?

אלא⁵ שהפי' "נפש" הוא
כפירוש רש"י⁶ "נפשי-רצוני". והיינו,
שכלל אדם מישראל קיימים בו
שני רצונות. אך מובן שאין מדובר
על סתם רצון פרטי, כי אם על
רצון החיים כולו, שעל ציר רצון זה
סובבים כל שאר הרצונות ופעולות
האדם הפרטיות משעה שננער
לצאת ממעי אמו.⁷

"ערבך ערבא צריך..."

מסופר על הרה"צ ר' נפתלי
מרופשיץ, שבקטנותו השתובב
והשתולל באמצע הלימודים כדרכם
של ילדים. כשגער בו אביו, הגיב
הילד "מה אני אשם? הרי יצר הרע
מסיתני לזה, ואינו מרפה ממני."
אמר לו אביו "אדרבה, עליך ללמוד
מהיצר הרע שלך! ראה באיזו
מסירות הוא עושה השליחות
שהוטלה עליו ללא הרף וללא לאות.
כך עליך לעבוד ה' בנאמנות ולא
להתפעל ממנו" השיב הילד "אבא,
מה אתה משווה? היצר הרע יכול
לעבוד בנאמנות כי לו אין יצר הרע
המפריע לו למלא את שליחותו..."

(5) לע"ע לא מצאתי מפורש שיאמר שפי' נה"ב הוא רצון בהמי, וששני הרצונות שרשם
בעצם היחידה. אך כן משמע בכ"מ שגילוי היחידה פועל על הנה"ב (ראה לדוגמא ד"ה פדה
שלום תשכ"ב), כיון דבבואה דבבואה לית להו. והפיצול ביניהם מתחלת מכת הרצון ואילך
(חיה). וראה ד"ה ואשה אחת תשמי'ו הע' 31..

ובעיקר נסתייעתי בזה ע"פ משנ"ת בלקו"ב לר' הלל מפאריטש (על שער היחוד ע' קסו
טור ב'-קסח טור א'), ושם משמע שעניין הרצון שבאדם כלול מב' תנועות: א. עליית דבר
הנרצה אל הרוצה ב. הטיית הרצון להדבר הנרצה (בלשוננו: כח העלי' שברצון וכח הירידה
שברצון).

ומבאר, שנה"ב עולה לקראת הנה"א, ומעורר בו הרצון להוריד ולהמשיך חיות להחיות
הגוף ונה"ב.

ולכן לפ"ע האהבה עזה דנה"א לאלקות, הנה ע"י ירידת רצון נה"א למטה, יכול אהבה זו
להיתרגם לאהבה עזה לעניני עולם. וכמאמר כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו. ע"כ תוכן
דבריו.

ומכל זה הי' משמע לכאורה, ששני הרצונות הם ביטויים הפכיים של אותו עצם (כח
הירידה וכח העלייה של אותו עצם). ואבקש מהקוראים להעיר בזה.

(6) עה"פ "אין נפשי אל העם הזה" (ירמיהו טו, א). ולהעיר מרש"י איוב ו, יא: "נפשי- הוא
יצר תאות אדם בכל מקום".

(7) ראה רש"י, בראשית ח, כא.

מסע הבוחר

רוח הבהמה יורדת היא למטה

עכשיו משקבענו שישנם שתי נפשות (רצונות יסודיים) באדם, צריך להבין מהו תוכן מהות הרצון של כל נפש?

הנה⁸ הנפש הראשונה רוצה לחיות חיים אנוכיים -וע"כ נק' נפש הבהמית, כי הסימן לבהמה ההולכת על ארבע; שמביטה תמיד על הארץ⁹ ולא רואה את השמיים, והיינו שאינה יכולה לראות דבר שלמעלה ממנה - ולכן כל חיי' היא רק בשביל עצמה, והשאלה שמונחת לפניו תמיד "מה תועלת יגיע לי מזה?", אם באוכל, כסף, כבוד, כל א' לפי טבע ותכונות נפשו הבהמית.

רוח האדם עולה היא למעלה

אמנם, הנפש השנית היא הנפש האלקית. פי', שכל מהותה ורצונה -לידבק בה' חיי החיים. וכל מה שהיא נגד רצון זה, שאינו לשם שמים, מפריד אותה מדביקותה במקורה, והיא בורחת מזה כמטחוי קשת, כי בנפשה הדבר.

ונמצא, שכל חיי' של נפה"א מכוונים למטרה אחת ויחידה - להיפרד ממאסר הנפש הבהמית, המגבילה ומסתירה על אור ה', ולהדבק בה' בכל לבה נפשה ומאודה.

עולה לנו מכאן, ששני רצונות האדם הם מן הקצה אל הקצה ממש, זה טוען כולה שלי וזה טוען כולה שלי, "כמו שני מלכים נלחמים על עיר אחת, שכל א' רוצה לכבשה ולמלוך עליה, דהיינו להנהיג יושביה כרצונו ושיהיו סרים למשמעתו..כך שתי הנפשות..נלחמות זו עם זו על הגוף וכל אבריו, שהאלקית חפצה ורצונה, שתהא היא לבדה המושלת עליו ומנהיגתו..אך נה"ב שמהקליפה, רצונה להיפך ממש.."¹⁰

שני שבילים לפניו

ובכך מתבאר מה הם ב' הדרכים שבהם יש לבחור, ומאי קמ"ל "ובחרת בחיים", כי הרי קיימות נטיות הפכיות באותו אדם, זו מושכת

(8) תניא שם.

(9) היום יום י"ג שבט.

(10) תניא פ"ט.

מסע הבוחר

מזרחה וזו מערבה, ומה שנחשבת חיים לנפש הא', היא מוות לחברתה, והאדם נתון תמיד על פרשת דרכים, ויכול לעבור רק דרך שביל א'.

אלא שעל כך צפה ועולה שאלה עמוקה מהקודמת, והיא: איך האדם בוחר? הרי בשביל לבחור בין ב' דרכים, צריך שהאדם עצמו יהא מחוץ לשניהן. אך אם כל מהות האדם נלכד בין אש צולבת של שתי הנפשות, אז מי הוא שנשאר להיות בוחר ביניהם?...

...וְשֵׁם נִמְצָא הָאָדָם -
כְּאִנְיָה אֲבוּדָה בְּלֵב יָם.
הַנֶּפֶשׁ מְתַפְצֶלֶת לְשָׁנִים,
וְהַלֵּב נִשְׁבֵּר לְמֵאתִים,
וְהַקֶּרֶע עַד בְּגֵי הַמַּעֲיִים.

וּכְשֵׁנִי שׁוֹנְאִים נְאֻמִּים -
עַל סִפִּינָה אַחַת נְאֻבָּקִים.
כָּל דְּאֵלִים גָּבֵר;
וְשׁוֹנְאוֹ יוֹשְׁלֵךְ לַמָּיִם.

אֵךְ עוֹד קֵט יִתְמָהּמָהוּ -
וְשִׁנְיָהֶם תְּהוֹמָה יוֹשְׁלָכוּ.
כִּי הָאִנְיָה חֹשְׁבָה לְהִשְׁבֵּר,
וְהֵיכָל הוֹלֵךְ וְסוֹעֵר...

ועל כן צריך להקדים...

פרק ב' – מיהו הבוחר?

בפרק א' קבענו יסוד, שקיימת מלחמה תמידית באדם בין שני רצונותיו; אך נותרנו עם התמיה היכן המקום בו הוא מכריע ביניהם?

אמנם, ידוע שעיקר מעלת האדם הוא בהיותו בעל שכל². ויש לעיין, מה מיוחד בשכל האדם? הרי גם בבעלי חיים מצינו שכל, ואפילו פקחות וערמוניות, עד שלפעמים גם שכל האדם משתאה לה³.

אלא האמת היא ששכל האדם רחוק משכל בע"ח כמרחק שמיים מארץ; ולא רק בכמות, בכך שהשכלותיו עמוקות ורחבות יותר, אלא מרחק מהותי. ובהקדים:

דו-שיח עם האור

ידוע, שהשכל נקרא אור⁴, כי הוא דומה לאור בתכונותיו. אך מה הן תכונותיו של האור? הבה נשאל אותו בעצמו:

השואל: אורי ומאורי, אם יואיל נא בטובו להיגלות עלי ולשפוך אור על מבוכתי, כי ראיתי בך דברים נסתרים וסותרים: כי תאיר בכל הארץ ולדרים עליה, והכל נראה רק על ידי שליטתך באותו מקום. אך הדבר היחיד שאינו נראה או תופס מקום, הוא אתה בעצמך?!

האור: אכן ראיתי משאלתך כי נולדת בעולם גס ומעורפל, שם כל דבר שואב לבנות במה לעצמו, מחולק ונפרד מזולתו. וככל שיתגדל המקום שתופס בו, כך יתקדש בעיני עצמו. וחיי ראשי שלא טעמתי

(1) לכללות הענינים שנת' בפרק זה, ראה: לקו"ש ח"ו ע' 112-113, ד"ה החלצו תרנ"ט אות ה-ז, (ספר המאמרים תרנ"ט ע' רכח ואילך) ד"ה אלה פקודי תש"ל אות ד-ה ובהערות שם (סה"מ מלוקט אדר-סיון ע' צא).

(2) ראה רמב"ם בהקדמתו לפיה"מ (פ"י): "והאדם קודם שישכיל וידע הוא נחשב כבהמה, לא נבדל משאר מין החיות אלא בהגיון".

(3) וכה' "שוועל פיקח שבחיות" (ברכות סא:); ראה אודות פקחותו בד"ה רכב אלוקים תרכ"ח: "שיש לו השכלה בפרטים שונים עוד יותר מהאדם, שהרי כשירצה האדם ללכדו, הנה הוא מגדיר כל הדרכים לפניו לבלתי תוכל להינצל מאיתו, ועכ"ז הנה היא ממציא לה דרך איך לברוח מאיתו, ונמצא כי השכלת השועל מרובה יותר, שהאדם בשכלו לא בא ע"ז..." (תורת שמואל סה"מ תרכ"ח, ע' רסג בהוצאה חדשה).

(4) כמ"ש (קהלת, ב, יג-יד) "וראיתי שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך. החכם עיניו בראשו, והכסיל בחושך הולך..."

מסע הבוחר

מ"גדולה" כזאת שנשיקתה מר מזמות; רק מעולם של אחדות ואמת באתי, וה"גדולה" שאני שואף אליה היא לגלות האמת דווקא בלי עירבוב מציאותי האיש. ועל כן ככל שאצליח להיות שקוף וזך, עד שלא יבחין בי הרואה כלל⁵ אלא בבהירות החפץ שאני מאיר בו, והיה זה שכרי.

השואל: תסלח לי אורי, כי נאה דורש אתה בודאי, אך הנאה מקיים הנך? או שמא נדמית לאותו חזיר המראה פרסותיו סדוקות לומר "ראו שאני טהור וזך!"

האור: ולמה שתאשמני על זאת?

השואל: ובכן הבט נא וראה, איך ישבו כל חפצי החדר לפני שעה השקט ושלוש, מעורבים יחד במכסה הערב החופף עליהם עד שלא ניכר שוע לפני דל. הבוקר אור, ואך באת לגור בינינו, וישפוט שפוט לבקר ולהפריד בינינו, "כאן מיטה, כאן שולחן, כאן כיסא וכו'", ובהשתלט אורך עלינו, לא יתאפשרו שני חפצים לשכון במקום אחד. והלזה אחדות ייקרא?

כשמוע האור את תלונותי, נסך חיוך על פניו המאירים, וליטף את לחי באמרו:

וגם שאלה זו נובע מגסות העולם, כי המה היו במורדי האור, לא הכירו דרכיו, ולא ישבו בנת'בותיו, על כן בוקר למו צלמות. כי להיות ולא יוכל השקר לסבול מציאות הדברים לאמיתתם, על כן דוחה ומטאטא כל דבר שיתעלם תחת שטיח החושך, ובערמומיותו יקרא "שלוש שלום", ואין שלום! רק הכחשת המציאות.

(5) וראוי לחקור: אילו היה האור מאיר תמיד בלי הפסק, האם היינו יכולים להוכיח את קיומו? או שמא אנו מודעים למציאותו רק מפני שחסרונו מורגש בשעת חושך?

דא"ת"ל, כן, מתבאר מדוע יכול אדם להכחיש במציאות האור האלוהי, המחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית. דהיא הנותנת: דווקא מפני שהאור האלוהי מהווה את הבריאה ללא הפסק, ובעדינות כזו שאינו מורגש בפני עצמו כלל - במכש"כ מהאור הגשמי - לכן ניתן להתעלם ממנו. ונמצא, שהאפשרות להכחיש במציאות הק-ל, אינה חולשה אלא עדות לעוצמתו, כמאמר הכתוב (תהלים סו, ג): **"ברוב עוזך - יכחשו לך אויביך"**.

(6) "ערב קרוב מטעם חשך, ונקרא כך שנתערבו בו הצורות, ובקר הפך ערב, שיוכל אדם לבקר בינות הצורות" (ראב"ע בראשית, א, ה) ולהעיר שהטענה המובאת בפנים היא ע"ד טענתם של אנשי סדום, שרצו להיות כולם בהשוואה בלי חילוק כלל, וכבמיטת סדום הידועה. וראה המשך תער"ב פרל"ז ואילך.